

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Tussen Lumey en Oranje: Leiden en de Opstand van 1572

Pollmann, J.S.

Citation

Pollmann, J. S. (2022). *Tussen Lumey en Oranje: Leiden en de Opstand van 1572*. Leiden: Primavera.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3486602>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3486602>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Tussen Lumey en Oranje. Leiden en de Opstand van 1572

Judith Pollmann, Universiteit Leiden

3 oktoberlezing 2022

450 JAAR OP ZOEK NAAR

Het jaar 1572 is het begin van de 'geboorte van Nederland' en een keerpunt in de Tachtigjarige Oorlog (1568 – 1648). Het was een heftige strijd: oorlog en deels ook burgeroorlog. Elke stad in de Nederlanden speelde hierin zijn eigen rol en heeft zijn eigen herinneringen. Sommigen bleven de landsheer, koning Filips II van Spanje, trouw. Anderen namen deel aan een opstand onder leiding van Willem van Oranje. Uit eigen beweging of noodgedwongen. Nu, 450 jaar later,

VRIJHEID VERDRAAGZAAMHEID VERBONDENHEID VERSCHEIDENHEID

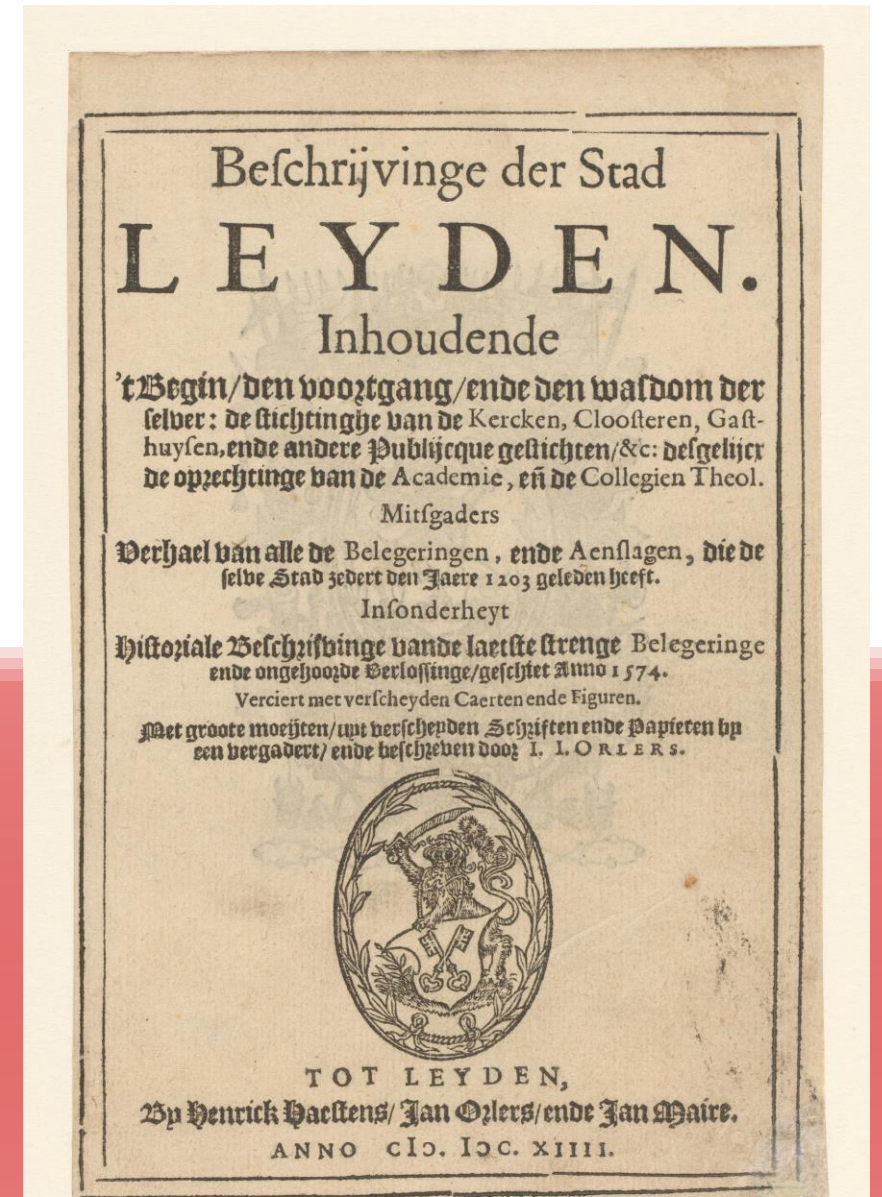
Tussen 1572 en 2022 liggen 450 jaar, en de waarden die toen werden bevochten, spelen ook nu nog: vrijheid, verdraagzaamheid, verbondenheid, verscheidenheid.

Daarom herdenken, want 450 jaar vrijheid is het waard breed bij stil te staan.

Daarom ook bezinning, want de vrijheid van de één is niet altijd de vrijheid van de ander. Sterker, waar de één spreekt over vrijheid neemt de ander het woord

Bronnen voor Leiden in 1572

- Geen notulen van het stadsbestuur
- Geen informatie in de stadsgeschiedenis van Orlers (1614)
- Aflezingsboek, Stadsrekeningen
- Getuigenissen van tijdgenoten
- Anonieme 'Kroniekjes' in Orlers 1641

De anonieme kroniek over de omwenteling

Den 23 [Juni] op een Manendach St Jans Baptisten avond tussen 7 ende acht uyren sijn de Ballingen ant straet gecomen mit geweer en sijn mette burgermeesters overghecomen ende eens gheworden om geen Spangaerts in te laeten

1566

TIS AL VERLOREN, GHEBEDN, OFT, GESCHETEN
ICK, HEB, DE, BESTE, CANSE, GHESTREKEN
1566

LAET ONSE VEL BIDDEN SONDER OPHELDEN
OCH DAT ONSE HEYLCDOM TE MEER MACH GEIDEN

LAET ONSE RAS KEREN EN WORDEN NIET MOE
WANT AELLE DEES CREMEKIE HOORT DEN DVYEL TOE

Ballingen

Oranjes plan voor 1572

1572 tot en met augustus

- Unie van Dordrecht
- Veroverd door Geuzen & Oranjes
- Spaans gebleven steden
- Veldtochten

Willem II van der Marck, 'Lumey'

Playmobil History
Move
ch

De kroniek over de besluiten van 23 juni

- Hebben [besloten] alle mans-persoonen boven de 17 jaer ende beneden de 60 jaeren in te schrijven.
- Meester Ian van Groeninghen is in de schout zijn plaats,
- sommige sijnder wegh ghetogen en daer is afgelesen dat men niet rooven noch kercken smijten en moet, noch de een de ander niet spijlich toe spreecken opte verbeurte van de Gallich, ende daer is een gallich op de blauwe steen geset.

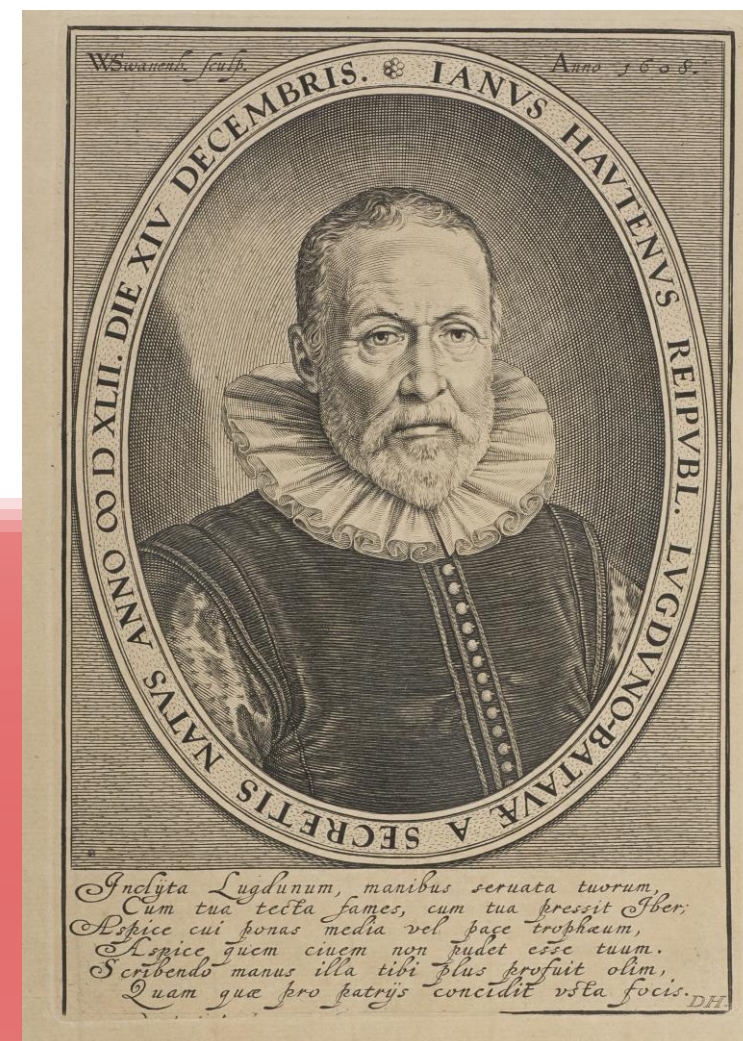
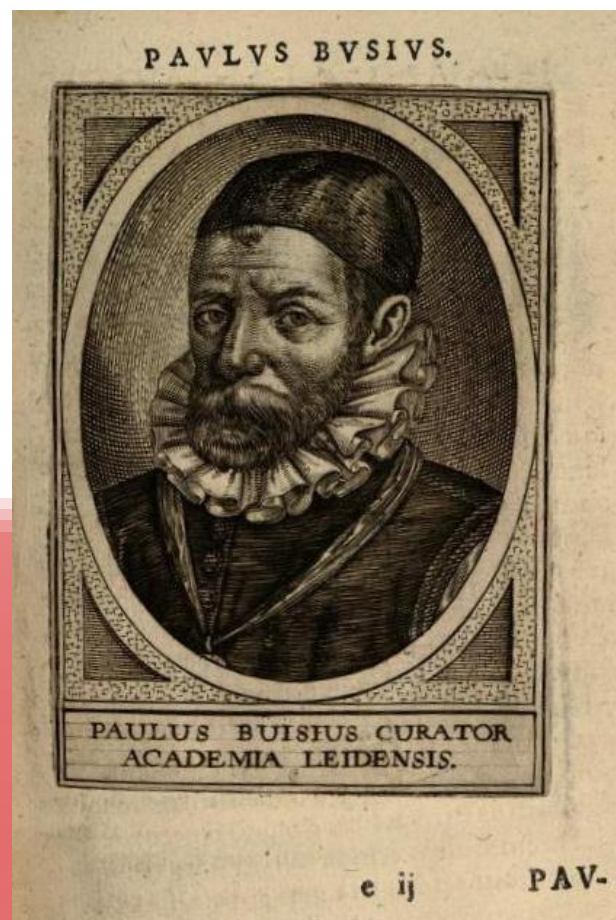
Afspraken 'Statenvergadering' in Dordrecht, juli 1572

- Prins en vergaderde steden erkennen elkaars gezag
- Steden betalen voor campagnes Prins
- Via gedwongen 'leningen' van kerkelijk geld en edelmetaal
- We sluiten geen vrede zonder de anderen
- Katholieken en protestanten mogen allebei diensten houden
- Geestelijken met rust laten, tenzij 'onbetrouwbaar'
- Lumey wordt uitvoerend stadhouder

Lumey laat zich gelden

De bestuurders van het opstandige Leiden

Ondertussen: Franse steun verdampt

De Opstand stort in

34
O iam prædâ exultat, quam sanguine gaudet Iberus,
Zutphaniâ infelix numeroſo cædit æcerro

Vidit et ingemuit civis, duce sub Frederico
Filius hic non diſſimilis patri fuit unquam

OB. 79. 209

FM 597^a

35
NARDA doce quos non parentes miſit ad umbras
Filius ille patri ſimilis, que geſſit Olympus

Audit et vidit ſtillantes ſanguine dextras,
Hæc fatûs ille fuit civili cæde Tyrannus

1944: 2296

FM 598^b

Oranje en Lumey

Van. Wolfmann
00-79.226

1764

Oranje 'bedroefd'

Les nouvelles me sont venues de l'execution
que vous auez faite a l'endroit la personne du pater de ce cloistre
ou v'fms, dont v'fms t'es mari veu que de sa il auoit mes
lettres d'assurance pour s'en pouuoir retourner celle part
Et mon obstant presentement icy adois bien esperer que n'eussies
voulu attendre chose semblable a mon descen et sans en auoir
mon aduis et consentement Parquoy et comme j'entends que
tenos encore chez vous vuy pense homme auez y une nonnain
estant gentille femme qui tous deux estoit en la compaignie
du dict pater Je vous prie qu'incontinent ces tes veues
me renvoyes tous deux sans qu'aucun autre tort ~~leur~~
Leur soit fait et n'y voulez faire faulte Et sur ce
me recommandant bien affectueusement en vostre bonne grace
je prieray Dieu vous donner

Monsieur mon Cousin en bonne sante heurieuse et longue vie
de Delft ce 21 iour de Decembre 1572 Et adrat
Subscriptum Dⁿⁱ bien bon Cousin a vous faire seruite
Guillaume de Nassau Subscriptio adrat A Monsieur